

همایش ملی کارآفرینی و تجاری سازی رشته زبان و ادبیات عربی و ششمین گردهمایی

سراسری مدیران گروه های عربی، دانشگاه سمنان، ۱۳ و ۱۴ اسفند ۱۳۹۳

کارآفرینی در رشته زبان و ادبیات عربی؛ فرصت‌ها و چالش‌ها

دکتر هومن ناظمیان*

چکیده

ما در دورانی زندگی می‌کنیم که در آن، جوامع صنعتی به فراصنعتی و اطلاعاتی تبدیل شده و هرم ثروت نه بر مبنای منابع طبیعی بلکه بر پایه نیروی انسانی ماهر و خلاق استوار شده است. در چنین جوامعی، کارآفرینی موتور محرک توسعه اقتصادی و اجتماعی است و امروزه جزء دروس مدارس و دانشگاه‌های کشورهای توسعه یافته قرار دارد. اما در کشور ما متأسفانه هنوز بیشتر دانشجویان با کارآفرینی بیگانه‌اند و بخش اعظم دانش‌آموختگان دانشگاه‌ها به خصوص در حوزه علوم انسانی از جمله رشته زبان و ادبیات عربی، فاقد مهارت‌های لازم برای ورود به بازار کار هستند. تغییر نگرش‌های سنتی نسبت به زبان عربی، توجه به ضرورت و اهمیت ارتباط و تعامل با جهان عرب و زبان عربی روز، کاربردی کردن دروس رشته عربی، تغییر محتوای سرفصلها با محوریت آموزش زبان عربی روز اعم از فصیح و عامیانه، پرورش مهارت‌های زبانی، جدا کردن ادبیات از زبان و استفاده از آخرین روشهای آموزش زبان در دنیا، ایجاد ارتباط مؤثر و فعال بین دانش‌آموختگان رشته عربی و سازمانها و نهادهای دولتی و غیر دولتی مرتبط با جهان عرب و زبان عربی از جمله راه‌حلهایی است که می‌تواند به تربیت دانش‌آموختگان ماهر و کارآفرین در رشته زبان و ادبیات عربی منجر شود و معضل اشتغال در دانش‌آموختگان این رشته را تا حد زیادی حل نماید. در این مقاله می‌کوشیم به تشریح چالشها و فرصتها در این عرصه بپردازیم.

واژگان کلیدی: کارآفرینی، علوم انسانی، رشته زبان و ادبیات عربی

مقدمه

ما در عصر فراصنعتی یا عصر اطلاعاتی زندگی می‌کنیم، یکی از ویژگی‌های این عصر، سرعت تحولات است. در این دوره، نیروی کار ماهر که بتواند با به کارگیری فکر و اندیشه، خلاقیت داشته باشد دارای اهمیت است. (حسینی لرگانی و همکاران، ۱۳۸۷: ۱۲۱) از طرف دیگر امروزه یکی از مؤلفه‌های قضاوت درباره کارآیی آموزش عالی، کیفیت آموزش نیروی انسانی در هماهنگی با نیازها و تغییرات بازار است. دانشگاه‌های پویا در هزاره سوم دانشگاه‌هایی هستند که کارآفرین باشند و بتوانند ارزشهای تخصصی و مدیریتی را تلفیق کنند. ضمناً دانشگاهی که می‌خواهد کارآفرین تربیت کند خود باید انعطاف‌پذیر، خلاق، کارآمد و نوآور باشد و با تغییرات و نیازهای جامعه سازگار بوده و فرصتها را از دست ندهد. (همان: ۱۲۱ و ۱۲۲)

در گذر جوامع بشری از جوامع صنعتی به جوامع اطلاعاتی و تغییر اقتصاد ملی به اقتصاد جهانی، کارآفرینی به عنوان موتور محرکه توسعه اقتصادی، تشخیص فرصتها و استفاده از منابع برای اجرایی کردن ایده‌ها نقش مهمی در رشد و توسعه ایفا می‌کند. کارآفرینان، کسانی هستند که فرصتها را به موفقیت در امور تولیدی، تجاری و خدماتی تبدیل می‌کنند. (مهر آرا، ۱۳۸۷: ۳۸)

اهمیت کارآفرینی در رشد و توسعه

در سومین انقلاب صنعتی، ماهیت هرم ثروت دگرگون شده و به جای منابع طبیعی مثل نفت و گاز، نیروی انسانی متخصص و ماهر، محور توسعه قرار گرفته و جوامعی برنده هستند که به اقتصاد متکی بر دانش روی بیاورند. (هزار جریبی، ۱۳۸۸: ۱۰۱ و ۱۰۲)

از طرف دیگر باید به این نکته توجه داشت که کارآفرینی اگر چه یک رویداد اقتصادی است اما متأثر از نظام ارزشی، نگرشها و هنجارهای فردی و اجتماعی است. (همان: ۱۰۹)

در سه دهه گذشته رویکرد اکثر کشورهای جهان به موضوع کارآفرینی سبب شده موجی از سیاستهای کارآفرینی در دنیا مطرح شود. کشورهایی که چنین سیاستهایی را در پیش گرفتند، در زمینه‌های اقتصادی و اجتماعی به موفقیت‌های چشمگیری دست یافته‌اند و یا دست کم، بحرانهای اقتصادی و اجتماعی خود را پشت سر گذاشته و توانسته‌اند بحرانهای احتمالی در این عرصه را پیش بینی کنند. (مهر آرا، ۱۳۸۷: ۳۹)

تعاریف مختلفی از کارآفرینی ارائه شده، مثلاً آن را به عنوان فرایندی از ارائه اندیشه های تازه، بهره گیری از امکانات و فرصتهای موجود با تکیه بر دانش، پیشه و کار مربوط به آن و پذیرش خطر تعریف کرده اند. (نوروزی، ۱۳۸۸: ۱۱) کارآفرینی فرآیندی بلند مدت است که مستلزم برنامه ریزی در نظام آموزشی و پژوهشی و اجرای برنامه از خانواده تا مدرسه و دانشگاه است. (همان)

کارآفرینی هنری است که ویژگی آن، سازگاری با جامعه است. کارآفرینان لوکوموتیوهای توسعه هستند که با به حرکت در آوردن واگن های اقتصاد، اشتغال، تولید، فن آوری و سرمایه، توسعه پایدار را به ارمغان می آورد. (مهرآرا، ۱۳۸۷: ۴۱)

اما متأسفانه در کشور ما بیشتر دانشجویان و دانش آموختگان با مقوله کارآفرینی بیگانه هستند. گسترش کمی آموزش عالی در کشور ما در سالهای اخیر و کم توجهی به آموزش مهارت، سبب شده نظام آموزش عالی در ایران بیشتر شبیه کارخانه ای باشد با یک خط تولید که آن هم خط تولید تئوری و نظری است. نتیجه این روند، فراغت از تحصیل هزاران دانش آموخته بی مهارت یا کم مهارتی است که حتی حاضرند در موقعیتهایی بی ارتباط با رشته تحصیلی خود کار کنند. (حسینی لرگانی و همکاران، ۱۳۸۷: ۱۲۰) البته این معضل در میان دانش آموختگان رشته های علوم انسانی بیشتر احساس می شود از جمله رشته زبان و ادبیات عربی.

تجربه شرق آسیا

تجربه کشورهای موفق شرق آسیا مانند ژاپن، کره جنوبی و اندونزی نشان می دهد تربیت نیروی انسانی متخصص، نیروی کار ماهر و پژوهشگر مورد نیاز بازار کار از مهمترین اهداف نظام آموزشی در این کشورهاست. (حیدری عبدی، ۱۳۸۲: ۲۰۲)

هماهنگی نظام آموزشی با نیازهای اقتصادی و اجتماعی از مهمترین سیاستهای دولت ژاپن برای رشد و توسعه این کشور است. (همان: ۲۰۷) برخی مؤسسات آموزش عالی در ژاپن، صرف نظر از نوع رشته تحصیلی، دوره های مهارت افزایی مانند آشنایی با زبانهای خارجی و رایانه برای آمادگی بیشتر جهت ورود به بازار کار را برای دانشجویان تدارک می بینند یا سمینارهایی برای آشنا کردن دانشجویان با بازار کار برگزار می کنند. (سرکار آرنای، ۱۳۸۰: ۲۳۶ و ۲۳۷)

در دانشگاه‌های ژاپن هم سیستم اطلاع رسانی رسمی برای آگاه ساختن دانشجویان از بازار کار وجود دارد و هم اطلاع رسانی غیر رسمی از طریق ارتباط دانش‌آموختگان شاغل با استادان و دانشجویان جهت ارائه آخرین اطلاعات و نیازهای بازار کار. (همان: ۲۳۷)

این در حالی است که در کشور ما غالباً ارتباط دانشجویان پس از فراغت از تحصیل با دانشگاه‌ها قطع می‌شود و دانش‌آموختگان تقریباً بی‌هیچ برنامه ریزی به امان خدا رها می‌شوند. انجمن‌های دانش‌آموختگان غالباً نقش جدی در کارآفرینی ایفا نمی‌کنند. حتی دانش‌آموختگان برای انجام فعالیت‌های پژوهشی ساده مثلاً استفاده از کتابخانه‌های دانشگاهی مورد حمایت قرار نمی‌گیرند؛ زیرا اصولاً به رسمیت شناخته نمی‌شوند. در حالی که کارآفرینی نیازمند بستر سازی و هماهنگی سازمانها، نهادها و دستگاه‌های مختلف است. همکاری و ارتباط مؤثر مراکز مختلف دولتی و غیر دولتی که برای انجام امور خود به زبان عربی هم نیاز دارند با انجمن‌های دانش‌آموختگان عربی، یکی از مؤثرترین راه‌های برون رفت از بحران اشتغال در رشته ماست.

وضعیت زبان عربی در ایران

مشکلات مربوط به وضعیت آموزش زبان عربی و دانش‌آموختگان آن در کشور ما، موضوع تازه‌ای نیست، در حدود شصت و پنج سال قبل، مرحوم استاد محمد محمدی در این باره چنین می‌نویسند: «زبان عربی در مدارس ایران دارای وضع مخصوصی است که شباهت به وضع هیچیک از زبانهای دیگر ندارد... تا کنون مسئله درس عربی چنانکه باید حل نشده و راه و رسم آن برای نوآموزان همچنان مبهم و تاریک است... نه مانند یک زبان زنده در موقع تدریس پیوستگی‌های آن با زندگی مورد نظر قرار می‌گیرد و نه یک زبان مرده است... و خلاصه این زبان در مدارس ما نه دارای وضعی مشخص و نه اسلوبی معین و نه هدفی روشن و آشکار است» (محمدی، ۱۳۲۸: ۱۴۹ و ۱۵۰)

شصت و یک سال قبل هم، استاد باستانی پاریزی مشکل آموزش زبان عربی را در ایران چنین بیان نموده: «تدریس عربی در ایران متأسفانه نه تنها نتیجه بخش نیست بلکه مضر و متلف وقت است و جز سرگردانی و خمود اطفال نتیجه‌ای ندارد و این نقص معلول دو علت است: یکی تدوین برنامه و تهیه کتب عربی و دیگری سبک تدریس زبان عربی» (باستانی پاریزی، ۱۳۳۲: ۲۰۰)

تخصصی شدن رشته زبان و ادبیات عربی

متأسفانه وضعیت کنونی رشته زبان و ادبیات عربی به گونه ای است که بسیاری از دانش آموختگان این رشته نه به زبان عربی روز تسلط دارند و نه در حوزه ادبیات عربی، متخصصند. زیرا بیشتر دروسی که خوانده اند یا متون ادبی قدیم است، یا تاریخ ادبیات که بیشتر دانشجویان آنها را فقط حفظ می کنند یا قواعد صرفی و نحوی که غالباً برای فهم متون کهن به کار می آیند و برای تکلم به زبان عربی امروز طراحی نشده اند. تجاری سازی در رشته زبان و ادبیات عربی به معنی کاربردی کردن این رشته است. برای این منظور پیش از هرچیز باید این رشته، تخصصی شود یعنی جدا سازی زبان از ادبیات. بدین ترتیب هم دروس ادبیات باید تخصصی تر شود و هم رشته آموزش زبان عربی به طور گسترده در همه دانشگاهها شکل بگیرد.

تعیین اهداف

برای یادگیری هر زبانی نخست باید هدف یا اهداف خود را از این یادگیری، مشخص کنیم. معمولاً در کشور ما نخستین هدف از آموزش زبان عربی، فهم قرآن معرفی می شود. که البته هدف بسیار خوبی است اما باید به دو نکته توجه کرد: اولاً آیا واقعا با این سرفصلها فارغ التحصیلان رشته عربی قادر به فهم قرآن هستند؟

ثانیاً نباید زبان عربی را فقط در متون دینی منحصر بدانیم و از سایر ابعاد و جنبه های زبان عربی امروز غافل شویم.

تنوع اهداف و تنوع نیازها

زبان عربی، امروزه دارای کاربردهای متنوعی است که ما به ناچار باید به آنها توجه کنیم؛ می توان اهداف زیر را برای یادگیری زبان عربی در نظر گرفت:

الف- هدف دینی:

فهم قرآن و متون دینی که قدیمی ترین انگیزه ایرانیان برای یادگیری زبان عربی از دیرباز تا امروز است. برای این منظور نیاز به یادگیری زبان عربی فصیح قدیم داریم.

ب- اهداف سیاسی، فرهنگی و اقتصادی

ارتباط سیاسی با جهان عرب؛ برای این هدف، نیازمند یادگیری زبان عربی کنونی هستیم.

آشنایی با دستاوردها و تولیدات علمی، فکری، فرهنگی، ادبی و هنری در جهان عرب. برای این هدف، نیازمند یادگیری زبان عربی کنونی هستیم.

معرفی دستاوردهای علمی، فکری، فرهنگی، هنری و ادبی ما به جهان عرب.

تعامل و ارتباط میان اندیشمندان، ادبا، هنرمندان و اساتید دانشگاه‌های ایران و جهان عرب.

پرورش مترجمان خبره برای ترجمه آثار علمی و ادبی بین دو زبان فارسی و عربی.

ارتباط تجاری، بازرگانی و صنعتی با صاحبان سرمایه، صنایع، کارخانجات و بازرگانان عرب؛ به ویژه در استانهای همجوار با عراق. برای این منظور علاوه بر زبان عربی فصیح امروزی، آشنایی با زبان عربی عامیانه و لهجه های محلی بسیار ضروری است.

ارتباط با مردم عادی کوچه و بازار برای رفع نیازهای روزمره در سفرهای زیارتی و سیاحتی به کشورهای عربی به خصوص امکان مقدس اسلامی.

پرورش مترجم حرفه ای برای خیرگزاری ها، رسانه ها و مطبوعات.

پرورش مترجم برای زائران و مسافران عرب زبان که به کشور ما می آیند. به خصوص در حوزه توریسم پزشکی.

پرورش مترجم برای بازرگانان و سرمایه گذاران ایرانی در بازارهای عربی. برای این اهداف، آشنایی با زبان عربی عامیانه بسیار ضروری است.

برای رسیدن به چنین اهدافی باید سرفصلهای کنونی را تغییر داد. مسلم است که منابعی مانند مغنی اللیب و شرح ابن عقیل، اگر چه برای مطالعات صرفی و نحوی منابع ارزشمندی است اما برای تربیت مترجم یا آموزش مکالمه عربی امروزی منابع مناسبی نیست.

نیاز به پرورش مترجم

متأسفانه در محافل دانشگاهی ما ترجمه، نه تنها جدی گرفته نمی شود؛ بلکه برعکس، به عنوان فعالیتی آسان و کم ارزش تلقی می شود. درحالی که ما برای ایجاد هر نوع ارتباط با جهان به ترجمه نیاز داریم؛ خواه برای اینکه خودمان را به دیگران معرفی کنیم و خواه برای اینکه دیگران را بشناسیم. همچنین ترجمه یکی از مهمترین عرصه هایی است که کاربرد زبان را به خوبی نشان می دهد و می تواند یکی از مهمترین عرصه های کارآفرینی باشد از طرف دیگر ما در حوزه ترجمه بین عربی و فارسی در مقایسه با زبان انگلیسی به شدت ضعیف هستیم. مقایسه تعداد مترجمان برجسته مسلط به زبان انگلیسی و عربی گواه این مدعا است

در حالی که ما در عرصه های مختلف به انواع ترجمه بین دو زبان فارسی و عربی، نیاز داریم. از جمله:

ترجمه میراث غنی اسلامی از عربی به فارسی.

ترجمه متون ادبی و علمی معاصر عربی به فارسی

ترجمه متون معاصر ادبی و علمی فارسی به عربی

ترجمه میراث غنی ادبیات فارسی به عربی

ترجمه متون خبری و رسانه ای از زبان عربی برای خبرگزاری ها و مطبوعات

ترجمه برای شبکه های عربی زبان صدا و سیما

ترجمه برای زائران و مسافران عرب زبان که به ایران سفر می کنند

ترجمه برای زائران، تجار و سرمایه گذاران ایرانی که به کشورهای عربی سفر می کنند.

همانطور که می بینیم ما نیازهای متنوعی برای ترجمه بین دو زبان فارسی و عربی داریم؛ با توجه به موارد فوق الذکر به مترجمانی نیاز داریم که به فراخور حوزه کاری، به زبان عربی فصیح قدیم یا زبان عربی فصیح کنونی یا لهجه های عامیانه مسلط باشند.

توجه به زبان عربی امروز

همانطور که دیدیم برای رسیدن به اهداف فوق‌الذکر، آشنایی با زبان عربی امروز کاملاً حیاتی است. متأسفانه هنوز نگرش غالب در کشور ما نسبت به زبان عربی، نگرش سنتی است. یعنی محدود دانستن زبان عربی به متون دینی. البته نمی‌توان و نباید از جنبه‌های دینی زبان عربی غافل شویم ولی از طرف دیگر نباید زبان عربی را فقط به قرآن، نهج البلاغه و یا ادعیه خلاصه کنیم. زبان عربی امروز زبانی زنده است که حدود سیصد و پنجاه میلیون نفر در ۲۳ کشور به آن سخن می‌گویند. و ما از غرب و جنوب همسایه این مجموعه هستیم. بنابراین نمی‌توانیم نسبت به زبانی که در این مجموعه رواج داریم بی‌تفاوت باشیم.

توجه به اهمیت لهجه‌های محلی

برای ارتباط مؤثر با جهان عرب در حوزه‌های مختلف از جمله تجارت و مسائل اقتصادی و حتی فرهنگی ضروری است با زبان عربی عامیانه و لهجه‌های محلی به خصوص در کشورهای عربی همسایه و نزدیک آشنا باشیم. البته این امر به معنی کم‌اهمیت دانستن زبان عربی فصیح نیست؛ اما ناچاریم این واقعیت را بپذیریم که برای ارتباط مؤثر با مردم عرب زبان تنها تسلط بر زبان عربی فصیح کافی نیست. ما حتی برای ساده‌ترین تعاملات روزمره با مردم کوچه و بازار ناگزیر از دانستن زبان عامیانه هستیم.

ضرورت به روز کردن سرفصلها

بخش اعظم سرفصل دروس مقطع کارشناسی زبان و ادبیات عربی، تئوری است و نمی‌تواند دانش زبانی دانشجویان را به مهارت کاربردی تبدیل کند. برای این منظور می‌بایست تعداد واحدهایی که به آموزش مهارت‌های چهارگانه زبانی اختصاص دارند تا حدی افزایش پیدا کند که دانش‌آموختگان بتوانند به زبان عربی با تسلط کامل سخن بگویند، بخوانند، بنویسند، بشوند و بفهمند. بنابراین به تعداد بیشتری واحد مکالمه و آزمایشگاه نیازمند هستیم.

استاد باستانی پاریزی شصت و یک سال قبل درباره محتوای کتابهای عربی مدارس چنین گفته است: «پایه تمام کتابهای عربی بر دو اصل نهاده شده؛ یکی زد و خورد زید و عمرو و یکی هم مطالب

و جملات اخلاقی، شب و روز زید عمرو را می زند... جملات اخلاقی هم دردی را دوا نمی کند...» (باستانی پاریزی، ۱۳۳۲: ۲۰۲)

همو می گوید: «اینکه محصلین ما پس از شش هفت سال عربی خواندن یک روزنامه یا مجله عربی را نمی توانند بخوانند یا یک کلمه عربی حرف بزنند، علت آن، این است که ما خارج از زبان زنده امروزی عربی درس می دهیم... امروز درس عربی را به صورتی درآورده ایم که فقط باید با سیبویه و جریر صحبت کنیم نه با مردم عادی عرب» (باستانی پاریزی، ۱۳۳۲: ۲۰۳)

اصلاح شیوه آموزش قواعد

معمولا در مدارس و دانشگاهها به محض اینکه از زبان عربی سخن به میان می آید، نخستین موضوعی که به ذهن متبادر می شود، صرف و نحو است. هیچ فرد آگاه و منصفی نمی تواند اهمیت و ضرورت آموزش صرف و نحو را نادیده بگیرد؛ اما آیا واقعا با این روش تدریس و این منابع می توانیم دانشجویی تربیت می کنیم که پس از چهار سال تحصیل در مقطع کارشناسی به خوبی با یک عرب زبان مثلا اهل عراق یا مصر یا لبنان گفتگو کند؟ می دانیم که پاسخ این سؤال، منفی است؛ زیرا بیشتر قواعد صرفی و نحوی که در دانشگاههای ما تدریس می شود برای فهم متون دینی و ادبی قدیم طراحی شده اند نه آموزش زبان عربی به خصوص در قرن بیست و یک.

متأسفانه برخی استادان عربی چنان نسبت به روشهای تدریس و منابع سنتی صرف و نحو تعصب دارند که گویی، آموزش صرف و نحو را هدف می دانند. حال آنکه به قول استاد باستانی پاریزی نباید فراموش کنیم قواعد وسیله است نه هدف؛ هدف، آموزش زبان است. (همان: ۲۰۶)

پس باید هم در منابع و هم روش تدریس قواعد، به گونه ای تجدید نظر کنیم که حاصل آموزش، تقویت مهارتهای چهارگانه زبانی باشد. البته منابع قدیمی صرف و نحو باید برای مطالعه در حوزه زبان شناسی عربی و فهم متون ادبی قدیم یا متون دینی به کار گرفته شوند.

کاربردی کردن رشته ادبیات

اگر دانش آموختگان رشته عربی پس از تحصیل در دانشگاه نتوانند دست کم به زبان عربی فصیح امروزی صحبت کنند، بخوانند، بنویسند و بفهمند، چطور می توانیم انتظار داشته باشیم بتوانند متناسب با رشته تحصیلی خود، مشغول به کار شوند و کسب و کاری بیافرینند.

اگر رشته ادبیات عربی، مستقل باشد دانش آموختگان آن علاوه بر مهارت‌های زبانی، به مهارت‌های ادبی هم نیاز دارند تا بتوانند در فعالیتهای مربوط به حوزه نقد ادبی و مطالعات ادبی در ادبیات عربی حرفی برای گرفتن داشته باشند. در اینجا هم واحدهایی مانند نقد ادبی و ادبیات تطبیقی باید بیشتر ارائه شود تا دانش آموختگان ادبیات عربی به معنی واقعی کلمه، متخصص ادبیات باشند.

استفاده از زبان انگلیسی برای تقویت رشته ادبیات عربی

برای تربیت متخصصان ادبیات عربی که بتوانند در عرصه منطقه ای و بین المللی فعالیت کنند و حرفی برای گفتن داشته باشند و بین ادبیات فارسی و عربی پیوند برقرار سازند، آشنایی با زبان انگلیسی امری اجتناب ناپذیر است. زیرا بخش اعظم منابع اصلی نظریه های ادبی، نقد ادبی، مکتبهای ادبی، ادبیات تطبیقی، تحلیل گفتمان، نشانه شناسی و ... به زبان انگلیسی است. و عدم آشنایی اکثر دانشجویان و دانش آموختگان عربی با زبان انگلیسی یکی از مهمترین نقاط ضعف در رشته ما به شمار می رود. باید به این نکته توجه داشته باشیم که آشنایی با زبان انگلیسی علمی و تخصصی متناسب با رشته، یکی از مهمترین الزامات همه رشته های علوم انسانی در عصر حاضر است. بنابراین نباید تصور کنیم چون در رشته زبان یا ادبیات عربی، تحصیل می کنیم پس به انگلیسی نیازی نداریم.

افزودن واحد یا واحدهایی با عنوان خواندن (قرائت)

یکی از مهمترین نقاط ضعف دانشجویان عربی حتی در ترمهای آخر، ضعف در خواندن متون عربی است. به نظر می رسد وجود حداقل دو یا چهار واحد تحت عنوان قرائت می تواند کمک بسیار زیادی به بالا بردن مهارت خواندن و فهم متون کند به ویژه متون خبری، رسانه ای و علمی.

فرصتهای پیش رو

توریسم مذهبی و پزشکی

گردشگری به خصوص گردشگری مذهبی و گردشگری پزشکی از جمله فرصتهایی است که فرا روی دانش آموختگان رشته عربی قرار دارد. پس از فروپاشی رژیم صدام فرصتی فراهم شد تا بسیاری از شیعیان عراقی برای زیارت اماکن متبرکه در ایران به کشور ما سفر کنند. از طرف دیگر، در چند سال اخیر بسیاری از شهروندان عراقی به دلیل قیمت مناسب، خدمات با کیفیت و مسافت کم، جهت درمان به مراکز درمانی کشور ما به خصوص در غرب کشور و استانهای همجوار با عراق مسافرت می کنند.

توریسم درمانی رشته ای از توریسم است که امکان ارائه خدمات پزشکی را ضمن خدمات توریستی به خارجیان فراهم می کند. (حیدرزاده، ۱۳۸۶: ۳) بر اساس برنامه ریزی های انجام شده، پیش بینی می شود تا سال ۱۴۰۰ خورشیدی تعداد گردشگران سلامت در کشور ما به حدود پانصد هزار نفر در سال برسد که اگر ارزآوری هر گردشگر را پنج هزار دلار در نظر بگیریم رقمی در حدود دو میلیون و پانصد هزار دلار خواهد بود. (حیدر زاده، ۱۳۸۶: ۱۵ و ۱۶)

به گزارش خبر کردستان، این استان در چند سال گذشته شاهد توسعه امکانات و خدمات پزشکی و درمانی بود به گونه ای که اکنون به یکی از قطب های گردشگری پزشکی در غرب کشور بدل شده است. استان کردستان به دلیل دارا بودن مرز مشترک و فاصله کم و مشابهت های فرهنگی و زبانی با شمال عراق استعداد و پتانسیل بالایی برای جذب توریسم پزشکی دارد

قدیمی، رییس دانشگاه علوم پزشکی کردستان با بیان اینکه در سال گذشته بیش از ۲۵۰ نفر از بیماران کشورهای همسایه به ویژه شمال عراق در این استان معالجه و درمان شده اند گفت: با توجه به امکانات مناسب بیمارستانی و ارتقای تخصص های پزشکی در کردستان آمار توریسم درمانی در سال گذشته نسبت به سال قبل از آن ۲۵ درصد افزایش یافته است و شواهد از رشد این تعداد در سال جاری دارد.

وطن دوست معاون گردشگری اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری کردستان هم با اشاره به رشد توریسم از جمله توریسم درمانی در استان گفت هم اکنون تعداد توریسم های درمانی استان هم در حال افزایش است و بیش از ۲۰ درصد از خدمات پزشکی درمانی بیمارستان های کردستان به بیماران کشور عراق و استان های همجوار ارائه می شود. (<http://kordestan.irib.ir/news>)

بر اساس آمارهای سازمان جهانی گردشگری، در سال ۲۰۰۵ حدود ۶/۷ میلیون نفر در سراسر جهان درگیر توریسم پزشکی بودند که نشان می دهد در فاصله سالهای ۲۰۰۰ تا ۲۰۰۵ تعداد متقاضیان این نوع خدمات ۳/۹ رشد داشته است. (گلیک نوری، ۱۳۸۵: ۵۱)

گردشگری مذهبی و پزشکی، سفرهای زیارتی زائران ایرانی به عراق، روابط اقتصادی و بازرگانی بین ایران و کشورهای عربی به خصوص کشورهای همسایه و نزدیک مانند عراق و امارات از جمله فرصتهایی است که می تواند در جهت کارآفرینی و اشتغال زایی برای دانش آموختگان رشته زبان و ادبیات عربی مورد بهره برداری قرار گیرد.

نتیجه

رشته زبان و ادبیات عربی می‌تواند به رشته‌ای پرکاربرد در دانشگاه‌های ما تبدیل شود و دانش‌آموختگان می‌توانند از فرصت‌های شغلی خوبی بهره‌مند باشند اگر در برنامه ریزی‌های دانشگاهی، به سمت تخصصی شدن این رشته حرکت نماییم، زبان عربی کنونی را باور کنیم و بپذیریم زبان عربی، امروزه یک زبان زنده در سطح بین‌المللی است و آموختن آن نیاز به متدهای آموزش زبان دارد. باید دانشجویانی تربیت کنیم که بتوانند پس از تحصیل در این رشته، به زبان عربی امروز سخن بگویند، بخوانند، بنویسند و بفهمند و در برقراری ارتباط با عرب‌زبانان دچار سردرگمی و حیرت نشوند.

همسایگی با جهان عرب، گردشگری مذهبی و پزشکی، درک نیاز به ترجمه بین دو زبان فارسی و عربی در همه سطوح از متون علمی و ادبی گرفته تا مکالمات تجاری و سیاحتی، ایجاد ارتباط فعال و مؤثر بین دانش‌آموختگان رشته عربی با نهادها، سازمانها، شرکتها و مؤسساتی که به نحوی با زبان عربی و جهان عرب سروکار دارند به ویژه شرکتها و مؤسساتی که در کشورهای عربی از جمله عراق سرمایه‌گذاری می‌کنند از جمله فرصت‌ها و راهکارهایی است که می‌تواند در جهت بستری‌سازی برای کارآفرینی و تجاری‌سازی رشته عربی و کاهش معضل اشتغال در دانش‌آموختگان این رشته تأثیر گذار باشد. در پایان پیشنهادهای زیر جهت بهبود وضعیت رشته ارائه می‌شود:

تخصصی شدن رشته زبان و ادبیات عربی و تقسیم آن به دو رشته زبان عربی و ادبیات عربی

تغییر در سرفصلها و افزایش سهم واحدهای آموزش مهارت‌های چهارگانه زبانی

اهمیت دادن به زبان عربی عامیانه به عنوان واقعیتی گریزناپذیر

اهمیت دادن به مکالمه عربی هم به زبان فصیح و هم عامیانه

بالا بردن کیفیت آموزش به جای گسترش بی‌رویه کمیت.

توجه به لزوم تسلط دانشجویان به زبان عربی در حوزه‌های مختلف اقتصادی، بازرگانی، صنعتی، اجتماعی، رسانه‌ای و ....

بستر سازی برای تمرین عملی مهارت‌های زبانی به خصوص در بخش ترجمه برای دانشجویان سال آخر.

ایجاد و حفظ ارتباط دانش آموختگان با دانشگاهها از طریق فعال کردن انجمن دانش آموختگان در هر دانشگاه

ایجاد اتحادیه ای از انجمن های دانش آموختگان رشته عربی از طریق انجمن ایرانی زبان و ادبیات عربی

برقراری ارتباط بین انجمن های دانش آموختگان رشته عربی با مراکز گوناگون دولتی و غیردولتی که به زبان عربی نیاز دارند مانند وزارت امور خارجه، صدا و سیما، سازمان فرهنگ و ارتباطات، سازمان تبلیغات اسلامی، خبرگزاری ها. تعامل چنین سازمانهایی با دانشگاهها یکی از بهترین شیوه های بستری سازی برای کارآفرینی است.

جذب دانش آموختگان ماهر و توانا به ویژه در سازمانهایی مانند صدا و سیما، وزارت امور خارجه، سازمان تبلیغات اسلامی، خبرگزاری ها و سایر مراکز مهم و تأثیر گذار که به نوعی با زبان عربی و جهان عرب هم سروکار دارند.

فهرست منابع

۱- کتابها

باستانی پاریزی، محمد ابراهیم؛ (۱۳۳۲) «نظریاتی درباره تدریس عربی در دبیرستانها»، یغما، مرداد شماره ۶۲. از ص ۲۰۰ تا ص ۲۰۷.

محمدی، محمد؛ (۱۳۲۸)، درس اللغه و الأدب، الجزء الأول، تهران، انتشارات دانشگاه تهران.

۲- مجلات

حسینی لرگانی، سیده مریم، رضا میر عرب رضی و سعید رضایی، (۱۳۸۷)، «آموزش کارآفرینی در هزاره جدید؛ زیر ساختی برای اشتغال دانش‌آموختگان آموزش عالی»، پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، زمستان، شماره ۵۰، از ص ۱۱۹ تا ص ۱۳۸.

حیدری عبدی، احمد؛ (۱۳۸۲)، «اشتغال دانش‌آموختگان دانشگاهها؛ درسهایی از تجارب کشورهای شرق آسیا، اطلاعات سیاسی-اقتصادی، مرداد و شهریور، شماره ۱۹۱ و ۱۹۲. از ص ۲۰۲ تا ص ۲۱۹.

سرکارآرانی، محمد رضا، (۱۳۸۰)، «سیاستهای اشتغال دانش‌آموختگان آموزش عالی در ژاپن»، اطلاعات سیاسی و اقتصادی، آذر و دی، شماره ۱۷۱ و ۱۷۲. از ص ۲۳۲ تا ص ۲۳۹.

گیلک نوری، مهرناز، (۱۳۸۵)، «توریسم سلامتی و پزشکی»، تازه‌های جهان بیمه، بهمن، شماره ۱۰۴. از ص ۵۰ تا ص ۵۴.

مهر آرا، اسدالله؛ (۱۳۸۷)، «اخلاق کارآفرینی ضرورتی برای توسعه کارآفرینی در آموزش عالی»، کار و جامعه، مرداد و شهریور، شماره ۹۸ و ۹۹. از ص ۳۸ تا ص ۴۷.

نوروزی، محمد رضا، (۱۳۸۸)، «موانع کارآفرینی دانشگاهی و اقدامات راهبردی برای تقویت کارآفرینی دانشجویان»، کار و جامعه، شهریور، شماره ۱۱۱. از ص ۱۰ تا ص ۱۷.

هزار جریبی، جعفر؛ (۱۳۸۸)، «توسعه علوم انسانی از منظر کارآفرینی»، پژوهش در نظامهای آموزشی، دوره ۳، شماره ۷، پاییز و زمستان، از ص ۹۹ تا ص ۱۱۴.

۳-سایتهای اینترنتی

حیدرزاده، کامبیز، «توریسم درمانی در جهان و ایران، سازمان توسعه تجارت ایران»؛ معاونت بررسی بازار و بازاریابی، خرداد ۱۳۸۶. www.vcmdrp.tums.ac.ir

خبر مرکز کردستان، جمعه ۹۳/۸/۲۳ «رونق توریسم پزشکی در استان کردستان»، <http://kordestan.irib.ir/news> ۱۳۹۳/۸/۲۹ ساعت ۱۱:۱۹

ريادة الأعمال في فرع اللغة العربية و آدابها: الفرص و التحديات

الدكتور هومن ناظميان*

الملخص

نحن نعيش في فترة تحولت فيها المجتمعات الصناعية إلى ما بعد الصناعية و المعلوماتية وأصبح هرم الثروة لا يعتمد على الموارد الطبيعية فحسب، بل على رواد الأعمال والقوى العاملة الماهرة والخيالة أيضاً. وتعتبر ريادة الأعمال هي القوة المحركة للنمو الاقتصادي والاجتماعي في هذه المجتمعات. ولكن أكثر الطلاب في بلادنا، للأسف، لا يعرفون شيئاً عن ريادة الأعمال، وغالبية الخريجين، خاصة في فروع العلوم الإنسانية ومنها فرع اللغة العربية وآدابها، لا يمتلكون المهارات اللازمة للدخول في معترك العمل. تغيير وجهات النظر التقليدية للغة العربية، والاهتمام باللغة العربية المعاصرة كوسيلة مهمة من وسائل الاتصال بالعالم العربي، وتوجيه الدروس الجامعية نحو التطبيق، وتغيير محتويات الدروس الجامعية بالتركيز على تعليم اللغة الفصحى والعامية، وتنمية المهارات اللغوية لدى الطلاب، والفصل بين اللغة و الأدب، واستخدام أحدث مناهج تعليم اللغة في العالم وإيجاد الصلات المتينة بين خريجي فرع اللغة العربية والمؤسسات والمنظمات الحكومية وغير الحكومية التي تربط بالعالم العربي واللغة العربية هي من الحلول المؤدية إلى تربية الخريجين البارعين ورواد الأعمال و بإمكانها حل مشاكل التوظيف إلى حد كبير.

كلمات مفتاحية : ريادة الأعمال، العلوم الإنسانية، فرع اللغة العربية وآدابها.

* أستاذ مساعد في فرع اللغة العربية و آدابها بجامعة خوارزمي